

NOVICE

kmetijskih, rokodelnih in narodskih reči.

Odgovorni vrednik *Dr. Janez Bleiweis.*

Tečaj IX.

O sredo 10. kimovca (ranojesna) 1851.

List 37.

Nagrobnica Vertovcu.

Bratje v černo se zavimo,
Britko tožbo zaženimo,
Glas presilne žalosti —
Vertovca med nami ni!
Ah! naš otec, naša slava
V grobu spava!

Odšel je, kamor Prešeren,
Kamor Cerer, bratec veren,
Kjer Mažgón prebiva zdaj,
V bolji, veseleji kraj.
Žlahten biser, bratje mili!
Smo zgubili.

Kdo bo čislal dom odsele,
Kakor Ti, iz duše cele!
Kdo bo ljubil rod takó
Zdaj, ko Tebe več ne bo!
Kdo odsele bo tolika
Njega dika!

Kdo nas terticam kopati,
Streči kdo pšenici zlati,
Blazit dušo in telo
Kdo učil sirote bo!
Tuge bomo koperneli
Osameli.

Ah! zakrila ga je raka!
Kdor Slovenec je, naj plaka!
Glejte, roke so terdé,
Več ne bije mu sercé
Za domovje drago, milo
Pod mogilo!

Zgubili smo slavniga pisatelja, iskreniga rodoljuba, očeta slovenske „Vinoreje“ in „Kemije“

MATIJA VERTOVCA,

bivšiga fajmoštra v Šent-Vidu nad Ipavo, uda krajnske kmetijske družbe itd., kateri je po dolgi, 9mesečni vodenični bolezní, 2. dan septembra okoli polnoči v Bogu zaspal.

„Novice“, ktere je rajnki od njih začetka z bogastvam svojih vednost zakladal, v preveliki žalosti nad toliko zgubo le zamorejo tužno klicati: Lahka mu je zemljica bila, zemlja slovenska, ktero je ljubil in obdeloval, ktere sinovi bojo njegov spomin na veke hvaležno častili!

Pred ko je doveršil dela,
Ga zadene smertna strela.
Nograd je zdaj sam ostal,
Brez gornika posihmal,
Tertje v njem se pobešuje,
In žaluje.

Pomnila ga bo očina,
Ni se ločil brez spomina,
Hčerki je zapustil dve,
Oj, prekrasne hčerki ste,
Ki ne boste ostarele,
V vek živele.

Perva hčerka Vinoreja,
In Kemija nju pozneja!
Kadar vaj' ugledali,
Bomo njega mislili,
Rožice na grob trosili,
Ga hvalili.

Nas osoda ostra tera,
Grob za grobom se odpera,
Kaj jih že zagrebli smo,
Ki za dom goreli so,
Ah! pod koso smerti pada
Naša nada!

Mertvih naj spomin časti se,
Bratje! v zlatu naj blišči se
Blagrovano njih imé,
Kakor dela njih lepé!
Večen pokoj jim voščimo,
In molimo!

Podgorski.

Ozimino spomladi prevleči.

Med vsimi žiti zasluži pšenica nar več skerbí, in kdor jo obdeluje, kakor ji gré, temu prinese o žetvi obilni sad.

Če je spomladi, kader začne pšenica rasti, njiva suha postala, ji boš prav vstregel, ako jo z oestro brano prevlečeš. Ojstra brana zimsko hudó zatepeno zemljo razdrobí in njivo prerahla. Zrak zamore ložej do korenin, jih zdrami in oživí, plevél se zamori in pšenično bilje jame znoviga gosteji poganjati in šopato rasti. Nar bolje je pa njivo v lepim sončnim vremenu prevleči; in ni se treba bati, da bi to delo njivi škodvalo. To delo je nar boljši opravljeno, če je njiva na videz taka, kakor da bi bila še le obsejana, da se le sém ter tje kaka zelena travica vidi. Nič ne dé, če se ravno kakšno zeleno pšenično peresce odtergano vidi, cela kal se malo kadaj z brano izruje in izterga. Čez osem ali stirnajst dní, kakor je vreme, boš vidil s kakošnjim veseljem bo začelo žito rasti, in veliko gosteji bo od uniga, ki ni prevlečeno. V tistih krajih, kjer

je omenjena prevlečba v navadi, se vsako drugo poljsko zanemarjenje kmetovavcu ložej prizanese, kakor zamuda tega dela o pravim času in pri lepim vremenu. Skerben kmetovavec popusti dostikrat vse druge čeravno potrebne dela, da gré le s konjičem ali pa z voliči pšenico prevleč. Kolikokrat se ima njiva prevleči, tega se ne more sploh reči, to se da nar bolj po tem razsoditi, če je zemlja bolj terda, ilovna, zatepena ali parahla. Povleče se tako močno, da je njiva povsod, naj bodo razpoke od suše ali kakoršne koli brazde, po nji s zrahlano zemljo pokrita. To delo, ki je žitu pravkoristno, se da ne samo na teški, ampak na vsaki drugi zemlji, kjer je pšenica vsejana, s pridam napraviti, tode na vsaki zemlji se mora drugač vlačiti.

Od spomladanske prevlečbe ozimine reží slavni kmetovavec Thaer tako le učí:

Rézi, če se spomladi prevleče, posebno ondi, kjer je v terdi in zatepeni zemlji, ravno tako tekne, kakor pšenici, ako jo ravno ljudjé malokdaj prevleči dajo. Tudi v pešeni zemlji ji prevlečba dobro dé, tode brana

ne sme teška, temuč lahka biti in more lesene zobé imeti, in le takrat naj se prevleče, kader se je že precej ukoreninila. Če bi pa režene korenine zimski sren preveč iz zemlje potegnili, ali jih hude sape in piši odkrili, kar se dostikrat na puhli zemlji pripetí, takrat naj se to delo ne z brano, ampak le z valarjem opravi. Od tega, da je ozimino spomladi prevleči dobro, se bere v naslednjih kmetijskih bukvah: (Das Dechner'sche Hauslexikon. Leipzig 1841, 8. Band, Seite 660), iz katerih še to le povzamemo:

Pomladanska prevlečba se posebno pšenici pri-leže. Ker se potem korenine s zemljo znoviga zasujejo, ne gré tega dela opuštati, posebno ondi, kjer je ilovna zemlja. Pa tudi v bolj rahli zemlji škode ne stori, če se le na to pazi, da se vlačí kakoršna je zemlja, ali s težji ali lahkeji brano. Njiva se pa takrat prevleče, kader začne žito rasti, kader se zemlja dovelj presuší in pregreje, in sicer kader je vreme za to, ali maliga- ali pa perve dni veliciga travna. Ni se treba bati ozimine spomladi prevleči, to ji nikakor ne škodje, razne skušnje so dovelj pokazale, da se je ondi nar bolj obnesla, kjer je bila tako prevlečena, kakor da bi bila njiva vnovič obdelana in obsejana. Naj se ji trava poterga kolikor hoče, koreninam to ne škodje, ampak se vidama okrevajo in začno znoviga poganjati in rasti, da je veselje. Ako bi pa spomladi ne bilo po njivi veliko pšenice viditi, naj se prevleče, gotovo se bo kmalo pokazala in zgostila, da bo kaj, in zares marsiktera setev bi brez tega pomočka pod zlo šla.

K temu, pristavimo še to poglavitno vodilo, ki ga Thaer v omenjenih bukvah (3. zvezik str. 64) pri prevlečbi sploh priporoča, namreč:

Pri prevlečbi se mora bolj na lepo vreme paziti, kakor pri rali. Če je zemlja premokra, boš z brano žitu več škodoval kakor koristil, zato ker boš zemljo preveč zmandral in potlačil. Razun tega se pa tudi vari, da se ne bo zamokla njiva preveč presušila, preden greš z brano na-njo, sicer ne boš nič opravil. Kader tedaj vidiš, da je vreme za to, pusti vse druge kmetijske dela na strani in pojdi z brano na njivo. K.

Dopis iz Solnograda.

Z veseljem spolnem, kar sim 4. septembra obljubil, iz 14. veliciga zbora nemških kmetovavcov in gojzdnarjev v Solnogradu (Salzburgu) važniši dogodbe naznaniti.

Pred 15 leti so sklenili nekteri nemški kmetovavci, naj bi se možje, kterim je povzdiga kmetijstva in gojzdnijstva pri sercu, vsako leto v kakošnjim mestu Nemškiga snidili, in tudi kmetijske družbe austrijskiga cesarstva, akoravno ne nemških deželá, so se vselej pridružile tem zboram, ker vednosti in umetnosti ne delajo razločka med narodnostjo, — one so občinstvo vsih narodov kakoršnjiga koli jezika. Lani je bilo v Magdeburgu sklenjeno: naj letošnji 14. zbor bo v Solnogradu, tistim mestu, ktero slovi zavolj naravne lepote scer majhne pa v živinoreji in v mnogih drugih pridelkih bogate dežele, ki je, kar veličanske goré in prijetne doline vtiče, gorenski strani naše krajnske dežele zlo zlo podobna.

1. dan t. m. je začel občnospoštovani predsednik zbora, svitli nadvojvoda Janez veliki shod s prijaznim nagovorom, v kterim je imenitnost in koristnost tacih shodov razjasnil, čeravno se dosežene dela ne dajo z vatlam meriti, kakor nekteri mislijo, ki od kmetijskih družb terjajo, da bi po njih mogel berž berž vsak kmetovavec obogateti; — séme, ki ga družbe sejejo, ni nikdar zgubljeno in kalí, zori in donese sad dostikrat še le v poznejih letih.

Snidilo se je iz mnogih dežel blizo 300 mož v tem zboru, ki je tako vredjen, da vsaki dan od 8. ure zjutraj do 11. so udje ločeni v 5 oddelkih; en oddelk je za poljodelstvo, drugi za živinorejo, tretji za gojzdnijstvo, četerti za sadjo- in vinorejo, péti za naravoslovje (natoroznanstvo). Kakor je kterimu drago, se pridruži temu ali unimu zboru, da se vdeleži pomenkov. Vsaki dan po tem — od 11. ure do dveh popoldne je občni zbor, v kterim se take reči pretresajo, ki so vsim, naj bojo kmetovavci ali gojzdnarji, živinorejci ali naravoslovci, važne. Moj ni namen danes razložiti, kaj se je v vsih teh zborih govorilo in sklenilo, — tudi nimam časa za tak občni popis; — kadar pa domú pridem, bom vse važniši reči naznanil v „Novicah“.

Povedati vunder moram, da koj v pervim zboru smo zvedili, da darilo tistih 100 cekinov, ki so jih svitli nadvojvoda Janez v 10. zboru tistimu obljubili, ki bo nar bolje razložil: zakaj so naši pôsli od leta do leta slabeji, in kako bi se dalo ti napčnosti v okom priti, je bilo dvema podeljeno, ki sta med 45 pisavci na postavljeno vprašanje nar bolji odgovor dala, ker sodniki med tema dvema niso bili v stanu razločiti, kteriga odgovor je boljši od družiga; — zbor je tedaj sklenil: naj se da vsacimu 50 cekinov. Ta dva možá sta slavnoznani kmetijski pisavec William Löbe in pa dr. Fischer. Nju pisanje pride kmalo v natis — in berž po tem bomo tudi v kratkim v Novice to reč prestavili, ktera bo gotovo vsaciga bravca mikala.

Vsak dan popoldne smo ogledovali razstavljene kmetijske orodja, poljske pridelke, razstavljeno sadje, živino itd. Podali smo se tudi v bližnje hleve zunaj mesta in na polje kmetov. Čudili smo se nad lepo govejo živino, ki je tukaj viditi; namenili smo se pa tudi svojim rojakam povedati, kako čedno tukaj živino gleštajo; tú, prijatelj, ne boš nikjer vidil ognjusene živine polne blata po bedrih, kakor pri nas! V hlevih smo večidel vidili kamnitne korita, kamor se živini piča poklada, in ki se vsaki dan čisto pomijejo. Poljstvo je tú posebno živinoreji namenjeno; zato vidiš sedaj skoraj čez in čez po polju le senožeti, ki jih v tretjič kosé, ktere bojo pa na jesen vse v njive preorali, in z ozimino (pšenico ali režjo) obsejali za prihodnje leto; po žetvi postane iz njive senožet, kakor sim že rekel.

Jutro bo daritev daril nar lepšim konjem, govedam in ovcam domače reje; nadjamo se, ako vreme pripusti, lepo živino viditi, ki jo bojo iz planin pripeljali. Ako vreme pripusti — sim rekel — in to je sila potreba, sicer ne bojo zamogli veliko živine vkup prignati, kar dosihmal ni bilo mogoče; dežuje namreč zaporedama dan na dan že celi teden, in kakor mi moji prijatli pravijo, je Solnograd dežela dežjá, kjer sta redko 2 dnéva zaporedama lepa in jasna. Po snežnikih je te dni dosti snegá padlo; za to je pa tudi že merzlo, da bi kožuh včasih ne bil preveč.

V Solnogradu je veliko lepih reči viditi, tako da se spleča to mestice, ki je pa sicer precej dolgočasno, ogledat priti. V Išelnu pa nismo tiste lepote našli, kakoršne smo po popisih pričakovali; naj se skrije desetkrat pred našim Bledam, kar krasoto narave vtiče!

Ravno mi je g. Ulrich iz Bleda, ki je tudi v Solnograškim zboru, veselo novico povedal, da so — z oziram na zanemarjeni stan naših gojzdvov in na živo potrebo, boljši vednosti v oskerbovanju gojzdvov razširjevati, v tem zboru pričujoči gojzdarji po izgledu Česke in Marske družbe sklenili, gojzdnarsko družbo za Tiroljsko, Solnograško, Štajarsko, Krajnsko in Primorsko vstanovili, ktere delavnost se bo prihodnje leto začela.

Še več bi rad pisal, pa mi časa primanjkuje, ker je ravno seja napovedana, v kteri se bo plesnjivo